

EUROPEISKA GEMENSKAPERNAS KOMMISSION

Bryssel den 1 april 2009
SEK(2009) 416

ARBETSDOKUMENT FRÅN KOMMISSIONENS AVDELNINGAR

som åtföljer

VITBOKEN

Anpassning till klimatförändring: en europeisk handlingsram

Klimatförändringarnas konsekvenser för människors och djurs hälsa och för växtskyddet

{KOM(2009) 147 slutlig}

ARBETSDOKUMENT FRÅN KOMMISSIONENS AVDELNINGAR

Klimatförändringarnas konsekvenser för människors och djurs hälsa och för växtskyddet

Syftet med detta arbetsdokument från kommissionens avdelningar är att belysa de viktigaste frågorna som gäller människors och djurs hälsa samt växtskyddet i samband med klimatförändringar, att beskriva hur dessa utmaningar hanteras för närvarande och slutligen att peka på de viktigaste åtgärder som bör övervägas från gemenskapens och medlemsstaternas sida i framtiden.

Detta dokument grundar sig på de allmänna ramar som upprättats framför allt i vitboken ”Anpassning till klimatförändring: en europeisk handlingsram” (KOM(2009) 147), som efterlyser ökad motståndskraft i hälso- och sjukvårdssystemen och de sociala systemen och framhåller behovet av att upprätthålla ändamålsenlig övervakning och kontroll av klimatförändringarnas hälsokonsekvenser, t.ex. epidemiologisk övervakning och kontroll av smittsamma sjukdomar eller kontroll av effekterna av extrema händelser.

Klimatförändringarna medför i sig inte så många nya eller okända hälsohot, men de stärker i vissa fall växelverkan mellan miljön och människors hälsa så att den får kraftigare och mer uttalade konsekvenser än i dag. De flesta åtgärder och system som behövs på folkhälsans område är redan införda, men nu måste de anpassas till nya situationer och krav.

Detta dokument ger en översikt över Europeiska unionens möjligheter att konkret hantera dessa utmaningar.

INLEDNING

Den europeiska handlingsplanen för miljö och hälsa 2004–2010¹

I den europeiska handlingsplanen för miljö och hälsa 2004–2010 tas klimatförändringar och hälsa särskilt upp i åtgärd 8 där det anges att nya frågor på miljö- och hälsoområdet kommer att uppmärksammas och hanteras.

I halvtidsöversynen av den europeiska handlingsplanen för miljö och hälsa² rapporteras de resultat som nåtts i genomförandet av handlingsplanen: På området klimatförändringar och hälsa har flera EU-projekt³ finansierats inom det sjätte och det sjunde ramprogrammet (se även kapitel 9 om EU:s ramprogram för forskning) och EU:s hälsoprogram. I halvtidsöversynen betonas även vikten av en övergripande politik som omfattar olika sektorer, berörda parter och hälsofrågor och särskilt sådana aspekter som klimatförändringars konsekvenser för folkhälsan. Slutligen anges det att fokus i högre grad kommer att ligga på klimatförändringar och hälsa under det fortsatta genomförandet av handlingsplanen för miljö och hälsa.

¹ KOM(2004) 416.

² KOM(2007) 314 – SEK(2007) 777.

³ Micordis, Canicule, Euroheat, Eden,

http://ec.europa.eu/health/ph_information/dissemination/unexpected/unexpected_2_en.htm

I sina slutsatser om miljö och hälsa⁴ uppmanar rådet kommissionen och medlemsstaterna att utforma verktyg för att förutse, förebygga och reagera på potentiella hot i samband med klimatförändringar.

Europaparlamentet har efterlyst ett utökat samarbete mellan olika myndigheter ”för att stärka systemet för tidig varning och på så sätt begränsa klimatförändringarnas negativa effekter på hälsan”⁵. Europaparlamentet uppmanar också medlemsstaterna och kommissionen att på lämpligt sätt ta itu med de nya hot som följer av klimatförändringarna, såsom den ökade mängden nya virus och upptäckta smittämnen, och att därför börja använda den nya teknik som redan finns för bekämpning av smittämnen och som bidrar till att minska både kända och upptäckta virus och andra blodburna smittämnen⁶.

Förutom att kommissionen genomför EU:s handlingsplan stöder den även Världshälsoorganisationen och EU:s medlemsstater i genomförandet av den europeiska handlingsplanen för barns miljö och hälsa (Cehape) och ministerdeklarationen som avgavs i Budapest 2004. Hälsofrågor som har ett samband med klimatförändringar kommer att vara ett av huvudtemana på nästa ministerkonferens om hälsa och miljö, som hålls i Italien i mars 2010.

Det gemensamma forskningscentrumet stöder den europeiska handlingsplanen för miljö och hälsa genom att tillhandahålla den vetenskapligt underbyggda information som behövs för att hjälpa EU och medlemsstaterna att mildra skadeverkningar på hälsan från miljön. Det gemensamma forskningscentrumet deltog i projektet GAPCC (globala luftföroreningar och klimatförändringar) och bidrog därmed till forskningen om sambandet mellan luftföroreningar och klimatförändringar. Denna kunskap ska hjälpa de politiska beslutsfattarna att få syn på eventuella samband i form av synergieffekter och växelverkningar i atmosfären och klimatsystemet. Denna åtgärd omfattar följande: Det europeiska varningssystemet för översvämningar (Efas), som utvecklats inom ramen för projektet WDNH (väderlekstulösta naturkatastrofer) och ska tillhandahålla simuleringar för medelstora översvämningar över hela Europa med en fördröjning på 3–10 dagar, och som kommer att producera information för förberedelse och ledning av hjälpinsatser under en översvämningkatastrof. Det europeiska informationssystemet för skogsbränder (Effis), som stöder de organ och myndigheter som ansvarar för att skydda skogarna mot bränder i EU och angränsande länder, och även tillhandahåller information om skogsbränder i Europa.

Rättslig grund

Enligt målen för gemenskapens insatser på folkhälsoområdet i artikel 152 i EG-fördraget ska gemenskapens insatser komplettera den nationella politiken, inriktas på att förbättra folkhälsan, förebygga ohälsa och sjukdomar hos människor och undanröja faror för människors hälsa. Sådana insatser ska innefatta kamp mot de stora folksjukdomarna genom att främja forskning om deras orsaker, hur de överförs och hur de kan förebyggas samt hälsouppläsning och hälsoundervisning. Den rättsliga grunden för att anta åtgärder som hänför sig till djurhälsa och växtskydd finns i artikel 37 i fördraget.

⁴ 20.12.2007.

⁵ Punkt 24 i Europaparlamentets resolution av den 4 september 2008 om halvtidsöversynen av den europeiska handlingsplanen för miljö och hälsa 2004–2010 (2007/2252(INI)).

⁶ Punkt 26 i Europaparlamentets resolution av den 4 september 2008 om halvtidsöversynen av den europeiska handlingsplanen för miljö och hälsa 2004–2010 (2007/2252(INI)).

1. MÄNNISKORS HÄLSA

Enligt de konsekvensbedömningar som genomförts i ett antal länder i Europa och forskning som finansierats av EU och Världshälsoorganisationens regionkontor för Europa (WHO-Euro) väntas klimatförändringar påverka epidemiologin för ett antal sjukdomar och typer av besvär. Denna bedömning får även stöd av rapporter från WHO⁷ och IPCC (FN:s internationella vetenskapliga klimatpanel)⁸ som beskriver de negativa konsekvenserna för människors hälsa.

Dessa konsekvenser kommer att ta sig olika uttryck mellan och även inom länder, bl.a. med hänsyn till Europas geografi. De slutliga konsekvensernas karaktär och omfattning kommer att bero på hälsosystemens anpassningsförmåga och åtgärder och vilken tillgång olika befolkningsgrupper har till dessa tjänster. Vissa av åtgärderna kan vara tillräckligt effektiva under nuvarande klimathållanden men kan behöva förstärkas eller ses över i en situation med en mycket kraftigare eller snabbare klimatförändring.

Hälso- och sjukvårdssystemen är sårbara för extrema klimathändelser. Klimatförändringar kan få effekter för hälso- och sjukvården genom att belasta den utöver dess kapacitet. Den kan också påverka hälso- och sjukvårdssystemens förmåga att klara av efterfrågan på vårdtjänster genom att undergräva infrastrukturen, tekniken och tillgången på arbetskraft. Detta hänger samman med krisberedskap och reaktionsförmåga.

1.1. EU:s hälsostrategi

Allvarliga och omfattande hälsohot är en av de frågor som tillmäts stor betydelse i EU:s hälsostrategi. Klimatförändringar och deras konsekvenser för folkhälsan nämns som en viktig utmaning när det gäller att skydda allmänheten mot hälsohot. I strategin, som antogs 2007, ingår handlingsförslag som gäller klimatförändringar. Kommissionen har därefter utarbetat ett dokument om hälsoaspekter av anpassningen till klimatförändringar⁹.

1.2. Klimatförändringars direkta och indirekta konsekvenser för människors hälsa

Klimatförändringarna kommer att påverka människors hälsa antingen direkt – som en funktion av höga och låga temperaturers fysiologiska effekter – eller indirekt, t.ex. genom förändrat mänskligt beteende (påtvungen migration, längre utomhusvistelser m.m.), ökad överföring av vektorburna sjukdomar eller andra effekter av klimatförändringar, t.ex. översvämningar. En ökning av en del av dessa konsekvenser har redan setts i Europa under de senaste decennierna (t.ex. anses enbart värmeböljorna sommaren 2003 ha lett till 70 000 fler dödsfall än normalt (Robine et al, 2008)).

⁷ <http://www.euro.who.int/Document/E91865.pdf>, s. 9.

⁸ <http://www.ipcc.ch/pdf/assessment-report/ar4/wg2/ar4-wg2-spm.pdf>

⁹ Arbetsdokument från kommissionens avdelningar som åtföljer meddelandet Tillsammans för hälsa: Strategi för EU 2008–2013 (KOM(2007) 630 slutlig): s. 33 ”Kommissionen kommer att utarbeta en rapport om klimatförändring, som omfattar en rad områden som kan komma att påverkas, bl.a. hälsofrågor. De senaste vetenskapliga rönen om hur extrema väderförhållanden och händelser som är förknippade med klimatförändringar påverkar hälsan kommer att samlas in och analyseras som underlag för effektiva insatser för att förebygga och reagera på dem. Användningen av övervakningssystem för de viktigaste effekterna av klimatförändringar, t.ex. värmeböljor och översvämningar, kommer att undersökas. Förmågan hos EU:s hälso- och sjukvårdssystem och infrastrukturer att hantera klimatrelaterade hälsohot av olika svårighetsgrad kommer att bedömas i syfte att enligt behovet stödja krisplaneringen för situationer som kan utvecklas i hotfull riktning.”

Men det finns även klimatrelaterade förändringar som inte har negativa hälsoeffekter. I tempererade områden kommer mildare vintrar att leda till att färre människor fryser ihjäl. Inomhusmiljön kommer att förbättras när mindre behöver göras för att hålla inomhustemperaturen på lämplig nivå. Köldrelaterad stress i samband med utomhusarbete vintertid kommer att minska, vilket ger ökad produktivitet. En längre växtperiod i kombination med ökad nederbörd är positivt för jordbruket och livsmedelsproduktionen men också för privatpersoners trädgårdsskötsel och utomhusaktiviteter.

Sjukdom och dödlighet. Mest anledning till oro ger i Europa risken för ökad sjukdom och dödlighet till följd av stigande årliga medeltemperaturer och extrem hetta, även om dessa frågor även påverkas av socioekonomiska förändringar som beror på befolkningstillväxt, åldersfördelning (Europas åldrande befolkning) och andra faktorer, t.ex. migration. I EU-länderna väntas dödligheten stiga med 1–4 % för varje grad som temperaturen stiger, vilket innebär att den värmerelaterade dödligheten skulle kunna öka med 30 000 dödsfall årligen fram till 2030-talet och med 50 000–110 000 dödsfall årligen fram till 2080-talet (Pesetaprojektet¹⁰). Äldre personer med nedsatt förmåga att reglera sin kroppstemperatur löper störst risk att avlida av värmeslag och hjärt- och kärlsjukdomar, njursjukdomar, luftvägssjukdomar eller ämnesomsättningssjukdomar (Matthies et al, 2008). Medan en viss folkmängd ju normalt sett ger upphov till ett visst antal dödsfall årligen kan dödligheten komma att bli mycket högre i områden där förhållandena leder till kraftigare uppvärmning.

Livsmedelsburna sjukdomar¹¹. Dessutom är det troligt att temperaturkänsliga smittsamma sjukdomar, t.ex. livsmedelsburna infektioner (bl.a. salmonella) kommer att öka. De senaste rönen (Peseta, grundat på Kovats, 2003) visar att ökningen i sjukdomsfrekvensen i Europa kan bli betydande, kanske över 20 000 fall per år fram till 2030-talet och 25 000–40 000 fall per år fram till 2080-talet.

Vektorburna sjukdomar¹². En hel del uppmärksamhet har ägnats förändringarna i spridningsmönstret för vektorburna sjukdomar i samband med klimatförändringar. IPCC förutser att klimatförändringar kommer att leda till förändringar i överföringen av smittsamma sjukdomar genom vektorer som myggor och fästingar till följd av förändringar i deras geografiska utbredning, deras aktiva period och storleken på populationerna (Confalonieri et al, 2007). Även förändringar i markanvändningen och socioekonomiska faktorer (människors beteende, människors och varors rörlighet) kommer att fortsätta att spela en roll. Med hjälp av ett antal modeller har den potentiella ökningen av malariarisken i delar av Europa studerats. Även om det för närvarande är svårt att göra några noggranna skattningar råder det enighet om att den allmänna risken för överföring av malaria på grund av lokala klimatförändringar är mycket liten, särskilt där det finns en fungerande hälso- och sjukvård och välutbyggd mygghälsa (Europeiska miljöbyrå/Gemensamma forskningscentrumet/WHO, 2008).

¹⁰ Pesetarapporten, <http://peseta.jrc.ec.europa.eu/docs/Agriculture.html>

¹¹ En livsmedelsburn sjukdom är en infektion som sprids genom intag av förorenade livsmedel eller drycker. Det finns ett stort antal olika mikrober och giftiga ämnen som kan förorena livsmedel. Största delen av de 250 kända livsmedelsburna sjukdomarna är smittsamma och orsakade av bakterier, virus eller parasiter. Andra livsmedelsburna sjukdomar är framför allt förgiftningar orsakade av toxiner och kemikalier som förorenar livsmedlet. Illamående, kräkningar, kramper i buken och diarréer är vanliga symtom på livsmedelsburna sjukdomar.

¹² Vektorburna sjukdomar är bakterie-, virus- eller parasitsjukdomar som överförs till människor eller djur genom bitt eller stick från infekterade vektorer som insekter, t.ex. myggor eller fästingar.

Men nya problem kan uppstå i och med att förändringar i vektorernas utbredning och kapacitet, särskilt i kombination med människors ökade rörlighet, kan göra det lättare för nya patogener att komma in och överföras till människa lokalt. När det gäller andra myggburna sjukdomar kunde denna företeelse ses vid **utbrotten av chikungunya-viruset i Europa**. Om en lämplig vektor lyckas etablera sig kan förutsättningarna för lokala utbrott av chikungunya och även denguefeber skapas, låt vara att det sistnämnda är mindre troligt.

Förändringar i fästingarnas utbredning har också iakttagits. Gränsen för fästingarnas utbredning i EU håller på att förflyttas norrut och även uppåt i topografin, och utvecklingen mot mildare vintrar kan leda till en ökning av fästingpopulationen och därmed av människors exponering för borrelia- och TBE-smitta. Det har även skett förändringar i den geografiska utbredningen av sandflugor, som kan vara bärare av leishmania. Mer arbete behövs för att avgöra klimatförändringarnas betydelse för den framtida epidemiologin för andra sjukdomar, och det kan dröja många år innan tillförlitliga prognoser är tillgängliga.

Vattenrelaterade frågor. Förutom översvämningar finns det även flera andra vattenrelaterade frågor som måste uppmärksammas. Kraftig nederbörd har kopplats till ett antal utbrott av vattenburna sjukdomar där patogener kommit i omlopp eller genom omfattande föroreningar av vatten till följd av översvämmade avloppsrör. Minskade vattenflöden sommartid kan leda till ökade bakteriella och kemiska föroreningar. Högre vattentemperaturer kan också leda till ökad skadlig algbloomning. Ökade föroreningar genom fekala bakterier väntas påverka dricksvatten och badstränder. Brist på lämpligt vatten för hygienrutiner som är viktiga ur hälsosynpunkt, t.ex. omsorgsfull handtvätt, kan bidra till fler utbrott av smittsamma sjukdomar.

Luftkvalitet. Många andra hälsorelaterade frågor i samband med klimatförändringar kommer att behöva hanteras i EU. Det gäller frågor där kvantifiering och utvärdering ännu är bristfälligt genomförda på EU-nivå. Även om luftföroreningarna har minskat dramatiskt under de senaste decennierna i Europa är hälsoriskerna i samband med luftföroreningar fortfarande betydande. Det gäller särskilt partiklar och ozon (se Tematisk strategi för luftförorening (TSAP),¹³). Men hanteringen av problemen med luftkvalitet och klimat (hur effekterna kan mildras) kommer sannolikt att ha betydelse för i vilken mån luftvägssjukdomarna och dödligheten i dessa ökar i framtiden.

De största konsekvenserna av klimatförändringarna kommer att gälla ozonet, som står för en betydande del av föroreningarna i många delar av Europa. I den undersökning som gjordes av Europeiska miljöbyrå/Gemensamma forskningscentrumet/WHO anges det att klimatväxlingar och klimatförändringar har bidragit till en ökning av ozonhalterna i Centraleuropa och Sydvästeuropa, och den klimatrelaterade ökningen i ozonnivåerna kan betyda ett bakslag för de insatser som görs idag för att få ned ozonhalterna. Det finns inga noggranna prognoser om klimatförändringarnas framtida effekter på luftföroreningarna i Europa – och inte ens de färskaste undersökningarna av luftföroreningarna (t.ex. TSAP) har kunnat förutse hur klimatförändringar kan påverka luftkvaliteten¹⁴.

¹³ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0446:FIN:SV:PDF>

¹⁴ Uppskattningsvis inträffar 21000 förtida dödsfall pga. ozon varje år i EU, och ca 100 miljoner dagar av luftvägssymtom, se TSAP-undersökningen.

Luftallergen. Det finns också en risk för förlängda säsonger och längre varaktighet för allergiska symtom (hösnuva och astma¹⁵) vilket kan ge direkta kostnader för vård och läkemedel och förlorad arbetstid. Slutligen kan klimatförändringar få andra hälsoeffekter som påverkar någon annan av hälsans bestämningsfaktorer, t.ex. inomhusluftens och utomhusluftens kvalitet, nivån på luftföroreningarna samt arten, svårighetsgraden och tiden för förekomst av luftallergen såsom pollen eller mögel. Till de mest utsatta befolkningsgrupperna hör barn och äldre. Men personer som redan lider av kroniska luftvägssjukdomar som astma, allvarliga allergier eller kronisk obstruktiv lungsjukdom (KOL) kommer att löpa särskilt stora risker.

Ultraviolett strålning. Andra indirekta konsekvenser av klimatförändringarna kan väntas i samband med eventuella förändringar i den ultravioletta strålningen. Det har redan visats att högre lufttemperaturer påverkar valet av kläder och den tid man vistas utomhus, vilket kan öka exponeringen för ultraviolett strålning i vissa regioner (Confalonieri et al, 2007). Olika aspekter av det potentiella hotet från UV-strålning har utforskats inom projektet Eurosun, som går ut på att kvantifiera exponeringen för sol i Europa och dess följder för hälsan. Syftet med projektet, som finansieras inom gemenskapens hälsoprogram, är att övervaka exponeringen för ultraviolett strålning och hur den korrelerar med incidensen av hudcancer, bland annat malignt melanom, och av starr¹⁶.

Psykiska sjukdomar. Vi vet redan att de psykologiska konsekvenserna av akuta katastrofer kan vara betydande, särskilt i högriskgrupper som barn. En ökning av antalet katastrofer till följd av försämrade klimatförhållanden skulle därför kunna leda till att fler människor drabbas i detta avseende.

Utsatta grupper. Som redan nämnts i fråga om konsekvenserna av värmeböljor bedöms de totala hälsokonsekvenserna av klimatförändringarna fördelas ojämnt över Europas regioner. Eftersom hälsa och välbefinnande är så starkt kopplade till socioekonomiska faktorer som inkomster, boende, sysselsättning, utbildning, kön och livsstil, kan konsekvenserna av klimatförändringar väntas påverka balansen när det gäller jämlikhet i fråga om hälsa mellan olika länder och leda till en ojämnare fördelning med ytterligare påfrestningar för låginkomstgrupper och vissa utsatta grupper, t.ex. barn, utomhusarbetare, äldre, kvinnor och personer med tidigare sjukdom.

Så har t.ex. den nuvarande dödligheten i värmeslag visat sig ha en stark socioekonomisk slagsida. När det gäller vissa konsekvenser, t.ex. dödlighet till följd av hetta eller luftföroreningar, är äldre personer betydligt mer utsatta, och det kan finnas ytterligare faktorer som påverkar denna grupp som är kopplade till personernas sociala och ekonomiska ställning.

Ökad migration till följd av klimatförändringar. Klimatförändringarnas konsekvenser för medlemsstaternas ekonomi, för tillgången till föda och vatten och i form av en höjd havsnivå kan komma att öka migrationen bland befolkningar runtom i världen. Den försämrade miljön kommer dock framför allt att påverka rörligheten inom och mellan regioner. Det allt större

¹⁵ ISAAC-undersökningen (internationell undersökning av astma och allergier under barndomen) visar på en astmaprevalens hos barn mätt vid ISAAC-undersökningens olika europeiska studiecentrum varierade från 5 till 20 % under perioden 1999–2004. Bland andra orsaker finns det ett samband mellan allergi- och astmasymtom och kvaliteten på inomhus- och utomhusluften.

¹⁶ Dessutom rekommenderas i Europeiska kodexen mot cancer sedan 1980-talet att man bör ”undvika överdrivet solande”, vilket står i samklang med Europeiska kommissionens politik för cancerprevention. (http://www.cancercode.org/code_06.htm)

behovet av humanitär hjälp och skydd av utsatta gruppers hälsa när de migrerar både till och inom EU kan komma att kräva ökade resurser hos medlemsstaternas hälso- och sjukvårdssystem.

Vi bör också förutse en större tillströmning till EU:s territorium – dit migrationen ofta riktar sig – av folkgrupper som blivit tvungna att migrera från länder utanför EU, vilket kommer att belasta medlemsstaternas hälso- och sjukvårdssystem ytterligare. EU-stöd till utvandringsländerna så att de kan hantera potentiella konsekvenser av klimatförändringar och till de drabbade på platsen mildrar effekterna av klimatförändringarna när det gäller denna typ av migration inom och mellan regioner. Dessa åtgärder kan mildra och begränsa eventuella kommande problem i medlemsstaterna. På samma sätt kan de nationella hälso- och sjukvårdssystemen i EU dra nytta av beredskapsplaner som förbättrar deras kapacitet att hantera sådana utmaningar.

1.3. Verktyg för att förbättra EU:s förmåga att reagera på klimatförändringar med avseende på människors hälsa

Förbättra hälsoskyddet

En hälsoskyddskommitté har inrättats av rådet som en informell kommitté som ska behandla beredskap för och insatser vid stora hälsohot, t.ex. kemiska, biologiska och radionukleära hot eller pandemisk influensa. Den har tre huvuduppgifter och biträds för var och en av dessa av en sektion bestående av företrädare för medlemsstaterna. Dessa uppgiftsområden är: 1) krisberedskap på folkhälsoområdet, 2) hantering av kemiska, biologiska och radionukleära attacker och 3) beredskap för och hantering av influensa. På grundval av hälsoskyddskommitténs arbete har kommissionen antagit ett meddelande (KOM(2005) 605 slutlig av den 28 november 2005) om bättre samordning av planeringen av krisberedskapen på folkhälsoområdet i EU.

Samordnade insatser under en folkhälsokris förutsätter sammankoppling av de olika hälsokriscentra i medlemsstaterna, i kommissionen och EU i övrigt, samt övriga internationella organ. Bland förutsättningarna för ändamålsenlig ledning och kontroll kan nämnas situationsmedvetenhet i fråga om offer och resurser, samordning av insatser och kommunikation, analys och styrning av informationen och simulering med tanke på händelseanalys och utbildning.

Alla ovannämnda aspekter måste utvärderas och prövas för att beredskap ska kunna skapas för alla typer av kriser. Särskilda kurser och övningar med specifik inriktning är ett av de många verktyg som finns för att bedöma nivån på beredskapen och för att finna brister i Europeiska unionens beredskap med alla dess olika delkomponenter. Kommissionen har slutit ett treårigt ramavtal för att få möjlighet att pröva och förbättra beredskapen med hjälp av simulerade folkhälsokriser utifrån scenarier som utvecklats för att täcka fem angivna resultatområden (fallstudier, diskussionsspel, stabsövningar, fältövningar och särskild utbildning för personal).

EU:s hälsoprogram

Som en logisk förlängning av beredskapen kommer det att finnas ett behov av medvetenhet om förändringar och av kontinuerlig övervakning. Det finns redan ett antal verktyg tack vare det stöd som olika projekt har fått inom ramen för EU:s hälsoprogram, särskilt i kölvattnet av extrema klimathändelser i Europa de senaste åren.

Gemenskapsfinansiering av programmen har bidragit till att förbättra våra kunskaper om klimatförändringarnas folkhälsodimension. EU:s hälsoprogram¹⁷ stöder projekt och insatser för att förbättra informationen och kunskapen på hälsoområdet så att miljörelaterade hälsoinformationssystem kan utvecklas. Dessa system ska gälla exponering för miljöhot, luftförorening i städer eller övervakning av exponering för ultraviolett strålning och dess konsekvenser för insjuknande i hudcancer och starr. Följande informationssystem har erhållit finansiering:

- **Euroheis:** Ett europeiskt hälso- och miljöinformationssystem för riskbedömning och kartläggning av sjukdomar. **Aphekom:** Förbättring av kunskaper och kommunikation för beslutsfattande när det gäller luftföroreningar och hälsa i Europa. **Eurosun:** Kvantifiering av exponering för solen i Europa och dess hälsoeffekter.

I linje med handlingsplanen för miljö och hälsa har EU:s hälsoprogram bidragit med arbete kring faktorer som påverkar miljön, med fokus på insatser för att utveckla nätverk och utbyta goda exempel, kvaliteten på inomhusluften med hänsyn till den samlade effekten av byggmaterial, hushållskemikalier och temperaturförhållanden på äldreboenden, och kvaliteten på inomhusluften i skolor. Finansiering beviljades bland annat för följande:

- **Euroheat,** ett projekt som omfattar insatser på olika nivåer, från samordning av beredskapen hos hälso- och sjukvårdssystemen med meteorologiska system för tidig varning, till aktuell rådgivning till allmänheten och medicinsk rådgivning, samt förbättring av bostads- och stadsplaneringen.

Insatserna inom delprogrammet hälsoskydd inriktas på utveckling och samordning av system för tidig varning och övervakning inom särskilda områden (t.ex. perioder av svår köld, hälsoeffekter vid översvämningar, luftburna allergener, ultraviolett strålning samt vektorburna sjukdomar och andra sjukdomar som smittar människor och djur), i linje med kommissionens meddelande om anpassning till klimatförändringarna, inklusive deras hälsoeffekter och utvärderingen av de politiska effekterna. Även följande har erhållit finansiering: **Cehapis:** En handlingsplan och ett informationssystem för klimat, miljö och hälsa. **Euromomo:** Ett europeiskt program för övervakning av överdödlighet med tanke på folkhälsoinsatser. **Hialine:** Ett informationsnätverk om hälsoeffekterna av luftburna allergen. **Climate-trap:** Anpassning till klimatförändringar med hjälp av utbildning, bedömning och beredskap.

Insatser från Europeiska centrumet för förebyggande och kontroll av sjukdomar (ECDC)

Europeiska centrumet för förebyggande och kontroll av sjukdomar (ECDC) inrättades genom förordning 851/2004/EG, och ett av dess ansvarsområden är nya hälsohot.

Inom sitt mandat har ECDC grundligt undersökt frågan om klimatförändringars hälsokonsekvenser. Den 28–29 maj 2008 stod ECDC värd för en internationell workshop i Sigtuna i Sverige om sammanförande av miljödata och data om smittsamma sjukdomar. ECDC utarbetade därefter en omfattande genomförbarhetsstudie för ett europeiskt miljö- och epidemiologinätverk (E3-nätverket) i samarbete med extern expertis.

¹⁷ Hälsoprogrammet: <http://ec.europa.eu/eahc/>

Genom att sammanföra dessa informationskällor bör E3-nätverket kunna **bli till stöd för tidig varning i EU om klimatrelaterade sjukdomshändelser**. Det bör även möjliggöra **prognoser och kartläggning av riskerna för utbrott av smittsamma sjukdomar i relation till förändringar i miljön**.

Förutom att utreda E3-nätverkets möjligheter har ECDC initierat flera andra projekt som är inriktade på klimatförändringars konsekvenser för smittsamma sjukdomar.

År 2007 beställde ECDC ett storskaligt projekt för att bedöma omfattningen och betydelsen av vektorburna sjukdomar i Europa. Klimatförändringar, som är en av de faktorer som främjar vektorburna sjukdomar, var en av de studerade variablerna. Projektets huvudsyfte var att fastställa prioriteringar för vektorburna sjukdomar i EU med utgångspunkt i sannolikheten för utbrott och de potentiella konsekvenserna för människors hälsa.

ECDC bygger vidare på resultaten av projektet om vektorburna sjukdomar genom att utförligare studera vissa sjukdomar som särskilt har prioriterats. Ett projekt som redan har inletts är utarbetandet **riskkartor för denguefeber¹⁸ i EU**, på grundval av ett antal variabler, bl.a. klimatförändringar.

ECDC har också beställt en **omfattande riskbedömning som särskilt inriktas på klimatförändringars konsekvenser för livsmedels- och vattenburna sjukdomar i EU**. Målet för detta projekt är att kartlägga, bedöma och fastställa prioriteringar för de väntade långtids- och korttidseffekterna av klimatförändringar på mönstret för överföring av livsmedels- och vattenburna sjukdomar, bl.a. salmonella, listeria, kryptosporidios och campylobacterinfektion. Med hjälp av resultaten från detta projekt, som förväntas föreligga i slutet av 2009, kommer det i nästa skede av projektet att utvecklas verktyg som medlemsstaterna kan använda för att kunna genomföra liknande riskbedömningar på detta område.

ECDC har också inlett ett **projekt för att ta fram verktygslådor för medlemsstaterna för att de ska kunna genomföra utsatthets- och anpassningsbedömningar för klimatförändringar och smittsamma sjukdomar**. Dessa verktygslådor förser medlemsstaterna med vetenskapligt pålitliga metoder och algoritmer för beslutsfattande så att de kan genomföra utsatthetsbedömningar och utarbeta anpassningsstrategier för att bekämpa överföring av smittsamma sjukdomar.

Under 2009 kommer ECDC i samarbete med EU:s svenska ordförandeskap att anordna en workshop om zoonoser och klimatförändringar. Workshopen planeras äga rum den 2 och 3 juli 2009 i Jönköping.

Gemenskapens statistiska program

Med hjälp av den europeiska hälsoenkäten, vars första fas nu håller på att genomföras inom det europeiska statistiksystemet, bevakas folkhälsan bl.a. med hänsyn till miljörelaterade variabler som en del av Eurostats uppgiftsinsamling om folkhälsosituationen och hälsans bestämningsfaktorer. Tillämpningen av Europaparlamentets och rådets nyligen antagna förordning (EG) nr 1338/2008 om gemenskapsstatistik om folkhälsa och hälsa och säkerhet i

¹⁸ Denguefeber är en virussjukdom som sprids av en mygga. Den orsakas av flera besläktade virus (fyra olika arbovirus) och sprids genom myggbett, särskilt av myggan *Aedes aegypti*, som förekommer i tropiska och subtropiska områden.

arbetet utgör grunden för ett långsiktigt hälsoövervakningssystem som bl.a. ska innehålla uppgifter om folkhälsan i relation till klimatförändringar.

Insatser inom EU:s ramprogram för forskning

Femte ramprogrammet för forskning har bidragit med stöd till ett antal projekt på klimatförändringarnas område, bl.a. projekten **PHEWE** (bedömning och förebyggande av akuta hälsoeffekter av väderleksförhållanden i Europa) och **cCASHh** (klimatförändringar och anpassningsstrategier för människors hälsa i Europa).

I sjätte ramprogrammet är de viktigaste projekten med anknytning till klimatförändringarnas konsekvenser **Eden** och **Microdis**. Projektet Eden (nya sjukdomar i en föränderlig europeisk miljö) undersöker hur förändringar i Europas miljö och ekosystem, vare sig de orsakas av förändrade mönster för mänsklig aktivitet eller förändringar i klimatet, kan påverka den geografiska och tidsmässiga fördelningen av och dynamiken hos humanpatogena agens. Projektet Microdis (integrerade hälsoeffekter samt sociala och ekonomiska effekter av extrema händelser: evidens, metoder och verktyg) ska stärka den vetenskapliga och empiriska grunden när det gäller förhållandet mellan extrema händelser och deras hälsoeffekter, sociala effekter och ekonomiska konsekvenser¹⁹.

Bland övriga projekt inom sjätte ramprogrammet som i någon mån gäller hälsoeffekter av klimatförändringar kan nämnas **GAL2EN** (globalt europeiskt nätverk om astma och allergier) **Intarese** (integrerad bedömning av hälsorisker i form av miljöstressorer i Europa) och **CIRCE** (forskning om klimatförändringar och deras konsekvenser: medelhavsmiljön)¹⁹.

Inom ramen för det pågående sjunde ramprogrammet för forskning har två projekt inletts under 2009, **Arcrisk** (arktiska hälsorisker: hälsokonsekvenser i Arktis och Europa av klimatrelaterade förändringar i förorenings kretslopp) samt **Clear** (klimatförändringar, miljöförorenande ämnen och reproduktiv hälsa), som studerar hälsohoten mot arktiska befolkningar i samband med klimatrelaterade förändringar i distributionen av miljöföroreningar²⁰. Ett projekt om hälsoeffekterna av förändrade nivåer av ultraviolett ytstrålning (**Icepure**, kvantifiering av förändrade nivåer av UV-ytstrålning och dess konsekvenser för människors hälsa) har inletts också i år²¹. Slutligen har finansiering beviljats för det integrerade projektet **Escape** (europeisk undersökning av effekter av luftföroreningar i olika grupper)²², där effekterna av luftföroreningar studeras i olika befolkningsgrupper i EU, bl.a. med beaktande av klimatförändringar.

Från och med den tredje upphandlingsomgången inom sjunde ramprogrammet för forskning ingår det i åtgärden miljö och hälsa inom samarbetsprogrammet ett finansieringsområde som gäller klimatförändringars konsekvenser för människors hälsa. De temaområden som anges i den tredje upphandlingsomgången handlar om klimatförändringar och vattenrelaterade hälsofrågor och om kvantifiering av klimatförändringars hälsokonsekvenser i låginkomst- och utvecklingsländer. Andra relevanta projekt som handlar om klimatförändringsfrågor är **Eurosun**, **PHEWE** och **cCASHh**²³.

¹⁹ http://ec.europa.eu/research/environment/pdf/eur23460_en.pdf

²⁰ ftp://ftp.cordis.europa.eu/pub/fp7/environment/docs/catalogue_projects_2008.pdf

²¹ ftp://ftp.cordis.europa.eu/pub/fp7/environment/docs/catalogue-projects-fp7envnmp_en.pdf

²² <http://www.escapeproject.eu/index.php>

²³ http://ec.europa.eu/research/environment/themes/projects_en.htm#2

Internationellt samarbete, utvidgningen av EU och den europeiska grannskapspolitiken

Det behövs samarbete med internationella organisationer och med de prioriterade partnerskapsländerna på global nivå, och inom ramen för utvidgningen och grannskapspolitiken på EU-nivå och regional nivå. De angränsande länderna bör få möjlighet att delta i gemensamma insatser och de bör uppmuntras att genomföra nödvändigt arbete och åtgärder, bland annat att utarbeta nationella strategier.

2. DJURHÄLSA

2.1. Klimatförändringarnas direkta och indirekta konsekvenser för djurhälsan

Den senaste tidens utveckling visar att klimatförändringar redan har påverkat förekomsten av djursjukdomar i två olika kategorier:

Icke-lagreglerade sjukdomar, dvs. de sjukdomar som inte omfattas av EU:s veterinära lagstiftning och som påverkar djurens levnadsförhållanden och ger upphov till patologiska tillstånd som parasitsjukdomar (t.ex. infestation, med eller utan sjukdomssymtom, av rundmaskar (nematoder) och bandmaskar av typen taeniae), undernäring, värmeslag eller uttorkning, som kan få stor betydelse för lantbrukarens ekonomi, samtidigt som den officiella djurhälsosituationen i fråga om smittsamma infektionssjukdomar kan vara oförändrad.

Lagreglerade sjukdomar, dvs. de sjukdomar som omfattas av internationell och europeisk veterinär lagstiftning, och som påverkar risken för utbrott av allvarliga smittsamma infektionssjukdomar hos djur, särskilt vektorburna sjukdomar, sjukdomar som är beroende av vissa väderleksförhållanden och sjukdomar som överförs från vilt. Dessa sjukdomar är relevanta för fastställandet av ett lands djurhälsostatus. Här ingår ett antal **vektorburna sjukdomar** som Rift Valley-feber, afrikansk hästpest, afrikansk svinpest och West Nile-feber och sist men inte minst blåtunga, som sedan den bröt ut sommaren 2006 i Nederländerna fortfarande är aktiv och har spritt sig ända upp till Sverige, dvs. mycket längre norrut än den tidigare kända utbredningen av viruset.

Dynamiken hos **icke vektorburna sjukdomar**, t.ex. aviär influensa, kan också påverkas av förändringar i viltlevande vattenfåglars flyttvägar. EU upplevde redan i början på 2006 att stark kyla i vissa områden, som ledde till brist på föda och tillfrysning av vattendrag som brukar ligga öppna även vintertid, tvingade viltlevande vattenfåglar att ändra sina flyttvägar, vilket resulterade i att högpåtagligt virus av aviär influensa av subtyp H5N1 kom in i EU. Vissa vildfågelarter har redan förkortat sin flyttsträcka, och detta kan komma att bidra till spridning av vissa smittsamma fisksjukdomar till nya områden. Förmågan hos virus att leva kvar i miljön, även vattenmiljön, kan också påverkas av temperaturförändringar.

Viltbeståndet spelar en viktig roll för överföring av djursjukdomar, t.ex. aviär influensa, rabies, klassisk svinpest och tuberkulos. Minskad tillgång till vatten leder till ökade ansamlingar av djur som kan skapa fortlevnadsbetingelser för patogener.

2.2. Verktyg för att förbättra EU:s förmåga att hantera klimatförändringars konsekvenser för djurhälsan

Insatser inom ramen för gemenskapens djurhälsost strategi²⁴

²⁴ Meddelande från kommissionen till rådet, Europaparlamentet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén. KOM(2007) 539.

I linje med att prevention snarare än reaktion är ledorden för gemenskapens nya djurhälsopolitik, ska den också ta hänsyn till de uppenbara konsekvenser som klimatförändringar har för djurhälsan.

Handlingsplanen enligt strategin handlar om bättre datainsamling, utbyte av data och förbättring av befintliga system för övervakning av djursjukdomar. Utarbetandet av ett nytt system för information om djursjukdomar (Adis) kommer att förse riskhanterarna med bättre och mer jämförbara epidemiologiska uppgifter så att de har större möjligheter att identifiera, bedöma och hantera förändrade eller nya sjukdomssituationer.

En **arbetsgrupp av epidemiologiska experter på övervakning av djursjukdomar (TFADS)** har inrättats av kommissionen. Den ska bistå med råd när det gäller förbättring av EU:s nuvarande system för övervakning av djursjukdomar och nya övervakningsstrategier, t.ex. för West Nile-feber. Med hänsyn till riskbedömningen när det gäller utbrott av vektorburna sjukdomar som är starkt beroende av väderleksförhållanden och klimatförändringar behöver väderprognoser och väderleksanalyser integreras i systemen för tidig varning.

Inför att **fler vaccinbanker för vissa smittsamma djursjukdomar ska inrättas** i syfte att skapa bättre beredskap har kommissionen nyligen inrättat en arbetsgrupp som ska bistå med expertis på detta område. Sjukdomsövervakningen måste kombineras med ett nätverk av expertlaboratorier som har tillräcklig diagnostisk kapacitet för att genomföra testning av sjukdomar som fortfarande är exotiska eller sällsynta, t.ex. Rift Valley-feber. För vissa sjukdomar behövs samarbete med laboratorieexperter i länder utanför EU, som har specifika erfarenheter av sjukdomen i fråga, och mobilisering och samordning av vetenskapliga resurser i hela EU, för att vetenskaplig rådgivning ska kunna erbjudas på djurhälsoområdet inom ramen för Efsa.

Ett **integrerat arbetssätt vid insamling och analys av epidemiologiska och entomologiska data samt miljödata** behövs för att synergieffekter ska kunna utnyttjas optimalt och dubbelarbete undvikas. Det finns också planer på att förenhetliga övervakningen av sjukdomar hos djur respektive människa genom ökat samarbete och kunskapsutbyte.

Förbättra kunskapen om och beredskapen för djursjukdomar

Som en del av **sina beredskapsplaner för vissa smittsamma djursjukdomar** måste medlemsstaterna se till att de har den kunskap och beredskap som behövs. Planerna måste innehålla färdigt utarbetad information till lantbrukare, veterinärer, relaterade sektorer och allmänheten, inklusive beskrivningar av sjukdomarna, förebyggande åtgärder och praktiska bekämpningsåtgärder. Enligt den veterinära lagstiftningen måste dessutom simuleringsovningar genomföras regelbundet.

Tidig upptäckt och reaktion på ett förändrat sjukdomspanorama är en av huvudpunkterna i gemenskapens djurhälsostrategi för att garantera medvetenhet om och beredskap för sjukdomar. Lantbrukare, veterinärer, slakthuspersonal, ägare av djuraffärer, privatpersoner som håller sällskapsdjur (inklusive exotiska djur) och andra personer som hanterar djur måste kunna upptäcka även små förändringar i djurens beteende och produktionsmönster.

Tydlig kommunikation med berörda parter är avgörande för att alla som hanterar djur ska vara medvetna om sitt ansvar för den allmänna djurhälsan, livsmedelssäkerheten och människors

hälsa, enligt devisen ”en värld – en hälsa”. Känslighet för klimatförändringar är en aspekt som måste prioriteras vid klassificering av de hot mot djurhälsan som är relevanta för insatser från EU.

Ingripande vid hot mot djurhälsan

Det finns redan sedan länge inom kommissionen en kapacitet att ingripa snabbt och hantera hot mot djurhälsan, baserad på krisberedskap, snabbt utbyte av information och nära samarbete med medlemsstaternas veterinärmyndigheter. Den har visat sig effektiv när det gällt att mildra verkningarna av utbrott av smittsamma sjukdomar som hotar såväl djurs som människors hälsa (t.ex. högpato-gen aviär influensa av subtyp H5N1). Dessa åtgärder kan utvidgas så att de även omfattar andra nya sjukdomar.

Betydelsen av forskning om djurhälsa och anpassning till klimatförändringar

Ramprogrammen har erbjudit stöd till ett betydande antal projekt som är relevanta för djurhälsopolitiken och av särskilt intresse för klimatförändringar och relaterade insatsområden.

Inom sjunde ramprogrammet stärks djurhälsoforskningen och inriktas på att ta hänsyn till dagens snabba globala förändringar, särskilt när det gäller klimatförändringar som direkt påverkar ekologin och utvecklingen för smittbärande agens, deras vektorer och värdar och som på så sätt ger upphov till nya och återkommande hot.

T.ex. projekten **ASF-risk** (utvärdering och kontroll av risken för afrikansk svinpest i EU) och **Arbozoonet** (internationellt nätverk för kapacitetsbyggnad för bekämpning av nya vektorburna zoonotiska virussjukdomar), som för närvarande genomförs inom sjunde ramprogrammet, kan också på ett betydande sätt bidra till arbetet med anpassning till klimatförändringar på djurhälsoområdet.

3. VÄXTSKYDD

3.1. Klimatförändringarnas direkta och indirekta konsekvenser för växtskyddet

Den globala uppvärmningen väntas påverka odlingssystem, växtförädling och den naturliga vegetationen, bl.a. skogar och ängar, eftersom klimatet är den viktigaste faktorn som bestämmer deras geografiska utbredning. I dag belastas jordbruk och skogsbruk på nordliga breddgrader i lägre utsträckning av insektsangrepp och insektsburna sjukdomar, eftersom klimatförhållandena där är mindre gynnsamma för dessa. I nordliga regioner anses problemen med både karantänskadegörare och andra skadegörare vara färre än de som iakttagits längre söderut.

Vid sidan om handeln, som anses vara den viktigaste introduktionsvägen för skadeorganismer och invaderande arter, bidrar även den globala uppvärmningen till förändringar genom att den påverkar såväl incidensen av växtsjukdomar som deras svårighetsgrad. Den kan få vissa negativa ekonomiska följder för produktionen av grödor genom att den medför extra kostnader för åtgärder inom jordbruket, t.ex. skyddande av grödor.

Betydande konsekvenser i form av introduktionsvägar för exotiska skadegörare till nya geografiska områden förutses: med gynnsammare klimatförhållanden kan nya eller migrerande skadegörare få fäste och en vidare utbredning i områden som tidigare ansetts

förskonade. Ett exempel är tallvedsnematoden *Bursaphelenchus xylophilus* som nu orsakar stora skador i Portugal. Nematoden utgör ett betydande hot för den norra delen av EU och bedöms kunna leda till att 50–90 % av barrträden dör om medeltemperaturen i juli eller augusti stiger till över 20 °C.

Beroende på geografiskt område kan variationer i temperaturspektret och förändringar i nederbördsmonstret leda till långvarigare eller oftare infallande torra eller översvämningar. Den ursprungliga lokala växtligheten kan utsättas för större miljöstress och bli mer mottaglig för skadegörare och sjukdomar. I princip väntas svamppatogener och bakteriella patogener öka både i antal och i fråga om utbrottens svårighetsgrad i områden där regnmängderna ökar²⁵. Men varmare somrar kan också gynna vissa termofila svampar.

Höga vinter- och vårtemperaturer förlänger växtperioden genom att förändra växtcyklerna hos värdväxter och minska deras motståndskraft. Det blir fler generationer av insekter per växtperiod. Både insektspopulationen och mängden svampinokulum som överlever vinterperioden ökar, vilket betyder fler infektionsfokus under nästa växtsäsong. Ytterligare uppgifter visar att vissa insektsarter har flyttat gränsen för sin geografiska utbredning längre norrut under varma somrar. Det kommer att bli allt svårare att producera virusfritt förökningsmaterial, t.ex. utsädespotatis även på nordliga breddgrader, eftersom de varmare vintrarna kommer att gynna olika bladlusarters överlevnad och underlätta spridningen av virussjukdomar under sommaren. Dessutom kommer högre vintertemperaturer och vattendränkning av marken under längre perioder att skapa gynnsamma förutsättningar för röta och mjöldagg.

Å andra sidan kan höga koldioxidhalter i atmosfären i kombination med högre temperaturer möjligen leda till en ökning av den producerade biomassan, som påverkar skördarna. En partiell undansmältning av isen och permafrosten (lagret av permanent is under ytan) kan leda till att den arktiska tundran minskar i omfång och att skogen expanderar norrut. Andra växter, bl.a. nya arter och sorter av grödor, kan finna lämpligare växtförhållanden, och spannmålsodlingen kommer att öka på nordligare breddgrader.

Det är därför rimligt att anta att skadorna från flesta arterna av skadeinsekter kommer att öka till följd av den globala uppvärmningen. Det är också sannolikt att skadegörarnas naturliga fiender ökar, och den slutliga effekten är därför svår att förutse. Detta beror på att det ofta råder en känslig balans mellan skadegörare/sjukdomar, deras naturliga fiender och deras värdväxter.

Inom växtskyddet finns en insikt om att den snabba ökningen den senaste tiden av skadegörare i EU såväl i jordbruket (t.ex. majsrotbaggen *Diabrotica virgifera virgifera*), som i skogsbruket och på grönområden öppna för allmänheten (t.ex. barrskogsnematoden *Bursaphelenchus xylophilus*, svampen *Gibberella circinata* och palmbaggen *Rhynchophorus ferrugineus*), kräver starkare band mellan växtskydds- och miljöpolitiken.

3.2. Verktyg för att förbättra EU:s förmåga att reagera på klimatförändringar med avseende på växtskyddet

Gemenskapens befintliga rättsliga instrumentet, som är rådets direktiv 2000/29/EG i kombination med kommissionens beslut om nödgärder, utgör främsta försvarslinjen mot

²⁵ http://www.foresight.gov.uk/Infectious%20Diseases/t7_2a.pdf

införsel och spridning av karantänskadegörare i gemenskapen. Enligt denna lagstiftning ska medlemsstaterna anmäla nya utbrott av redan förekommande skadeorganismer som ännu inte har hunnit få fäste. Dessutom innehåller de bestämmelser om växtskyddskontroller som ska genomföras vid införselplatserna eller på bestämmelseorterna och om detektion av nya skadegörare på växter.

Kommissionen har redan inrättat ett system för kontroll, inspektion och utvärdering av situationen, där det viktigaste verktyget är Europhyt, EU:s databas om avvisade försändelser och skadegörare på växter (växtskyddets motsvarighet till systemet för snabb varning för livsmedel och foder (RASFF)). Ett nätverk av experter vid de nationella växtskyddsorganisationerna sammanträder varje månad i den berörda föreskrivande kommittén för att diskutera situationen och besluta om hanteringen av den fytosanitära risken i samband med nyligen inträffade eller tidigare utbrott av karantänskadegörare. En växtskyddspanel inom Europeiska myndigheten för livsmedelssäkerhet kan bidra med vetenskapligt underlag eller bedömning av riskerna för angrepp från skadegörare.

Forskningens roll

EU stöder kontinuerligt forskning om växtskydd inom ramen för ramprogrammen för forskning. Inom sjätte och sjunde ramprogrammet stöder ca 25 forskningsprojekt direkt eller indirekt gemenskapens växtskyddsordning och växtskyddet i allmänhet. Dessa forskningsprojekt gäller olika aspekter av växtskyddet, t.ex. användning av biokontroll, inneslutningsåtgärder, resistens hos växter, hållbar användning av växtskyddsmedel eller mer integrerade arbetsmetoder, bl.a. integrerat växtskydd.

En del av dem är världsledande på området, t.ex. **Endure** (europeiskt nätverk för långsiktig utforskning av strategier för att skydda gröda) eller **Bioexploit** (utforskning av växters naturliga biologiska mångfald för livsmedelsproduktion utan bekämpningsmedel). **Euphresco** är en framgångsrik del av det så kallade **ERA-net**-systemet och syftar till att samordna och integrera nationella fytosanitära forskningsprogram i EU.

Avsikten är att upprätthålla dessa forskningsinsatser för att möta behov som följer av globaliseringen, klimatförändringarna och andra faktorer, i samförstånd med europeiska institutioner och organ, nationella myndigheter, forskingssamhället och andra berörda parter.

4. SLUTSATSER

Vitboken "Anpassning till klimatförändring: en europeisk handlingsram" efterlyser ökad motståndskraft i hälsosystemen och de sociala systemen och framhåller behovet av att upprätthålla ändamålsenlig övervakning och kontroll av klimatförändringarnas hälsokonsekvenser, t.ex. epidemiologisk övervakning och kontroll av smittsamma sjukdomar eller kontroll av effekterna av extrema händelser. För att de insatser som anges i vitboken ska kunna genomföras måste följande åtgärder i hälsofrågor prioriteras genom EU:s hälsoprogram, gemenskapens djurhälsostrategi och den befintliga lagstiftningen om smittsamma sjukdomar, djurhälsokontroll och växtskydd, och i berörda organs verksamhetsplaner:

- Utarbeta **vägledning om övervakningen**, som måste kompletteras med stöd till genomförandet och kapacitetsuppbyggnad, t.ex. mikrobiologiskt stöd för upptäckt av faror

i livsmedel och entomologisk kunskap och kapacitet. Utarbetandet av vägledningen förväntas vara genomfört 2011.

- Att utarbeta **handlingsplaner för hälsoinsatser vid extrem väderlek** måste ingå i hälso- och sjukvårdens beredskapsplanering så att medlemsstaterna kan bedöma sin sårbarhet för klimatförändringar på folkhälsoområdet och utarbeta hälsorelaterade anpassningsstrategier.
- Ett närmare **samarbete mellan de enheter och myndigheter som hanterar människors och djurs hälsa samt växtskydd** vid kommissionen och i medlemsländerna, och framför allt bättre övervakning, som måste kopplas närmare till kunskapsbaser och informationssystem, t.ex. meteorologisk övervakning, entomologiska data, register över vattenkvalitet, åtgärder för luftkvalitet, information från fjärranalys, geologi, folktäthetssiffror och många andra informationskällor i EU. Värdet av sådan information har många gånger påvisats av det europeiska miljö- och epidemiologinätverket.
- Stärka kapaciteten för att utveckla **modeller för att mäta hälsoeffekterna** av extrem väderlek och skaffa fram underlag för att definiera behoven för bättre prognostisering av värmeböljor.
- Stärka **strategier och utbildning på folkhälsoområdet**, inklusive effektiva system för övervakning och snabba insatser i nödsituationer och hållbara preventions- och kontrollprogram.
- Bedöma klimatförändringarnas konsekvenser för **utsatta grupper i samhället**.
- Fler insatser för att **fastställa effektiva hälso- och sjukvårdsåtgärder** och folkhälsoinsatser, bl.a. att stärka akutvården, systemen för tidig varning, utbildningen och möjligheterna att nå utsatta befolkningsgrupper, samt bättre tillgång till viktiga bestämningsfaktorer för hälsan, t.ex. rent vatten, energi och goda sanitära förhållanden. Denna aspekt kommer att tas upp i det löpande arbetet på temat ojämlikhet i fråga om hälsa.
- **Internationellt samarbete**, särskilt med organisationer och internationella organ som WHO, OIE och FAO, är en viktig dimension, vilket även framhålls i vitboken. Det finns mer att göra i framtiden, bl.a. följande:
- **Samarbete med WHO** och inom WHO:s ramar för insatser i den europeiska regionen samt Världshälsoförsamlingens resolution om klimatförändring och hälsa kompletterar WHO:s insatser på EU:s territorium.
- **Bättre integrering** i ett vidare sammanhang, t.ex. inom ramen av EU:s grannskapspolitik, **av övervakningsnätverken för djursjukdomar** genom förbättrat samarbete med angränsande länder. Samarbete med länder utanför EU, särskilt med prioriterade partnerskapsländer på global nivå och inom ramen för utvidgningen, och de länder som omfattas av grannskapspolitiken på europeisk och regional nivå. Fortsatt stöd till bedömning av beredskapen för klimatförändringar, som en integrerad del av säkerhetsbedömningen, kan uppnås genom att de angränsande länderna uppmuntras till gemensamma insatser och till att utföra det arbete och de insatser som behövs, bl.a. att utarbeta nationella strategier.
- **Skärpa övervakningen och kontrollen av djursjukdomar** genom förebyggande åtgärder, enligt vad som redan anges i gemenskapen djurhälsostategi, samt förbättra

uppgiftsinsamlingen med hjälp av systemet för information om djursjukdomar (Adis). Systemet kommer att tillhandahålla mer utförlig information om utbrott av djursjukdomar i medlemsstaterna och vara mer kompatibelt med internationella system för sjukdomsrapportering, t.ex. OIE:s (Världsgesundhetsorganisationen för djurens hälsa) internationella informationssystem för djurhälsa (Wahis), krishanteringscentrumet CMC och det globala systemet för tidig varning (Glews).

- Bättre integrera kommissionens verksamhet i det bredare arbetet inom övervakningsnätverken för djursjukdomar genom **förbättrat samarbete med angränsande länder**, t.ex. inom partnerskapet mellan EU och Medelhavsländerna och EU:s grannskapspolitik samt inom ramen för GF-TADS (**globalt nätverk för fortlöpande bekämpning av gränsöverskridande sjukdomar**), som inrättats av OIE och FAO.
- Ytterligare ansträngningar för att säkerställa **samordnade insatser vid utbrott av djursjukdomar**, genom korrekt genomförande i medlemsstaterna av beredskapsplaner, övervakning och prevention. En heltäckande harmonisering av lagstiftningen om kontrollåtgärder och handelsregler i förhållande till olika infektionssjukdomar, inklusive de som kan påverkas av klimatförändringar, möjliggör omfattande insatser från gemenskapens sida.
- Fortsatt vederbörligt stöd i form av **medfinansiering av övervakning, utrotning och nödvaccination**, beroende på sjukdomssituationen. Kommissionen håller redan nu, i samarbete med medlemsstaterna och expertgrupper, på att befästa sina system för tidig övervakning och tidig upptäckt, särskilt när det gäller vektorburna sjukdomar, som nu antingen är på väg att få ökad utbredning eller uppträder på tidigare sjukdomsfria områden inom EU.
- Liksom i fråga om människors och djurs hälsa medför ovissheten om effekterna av den globala uppvärmningen på skördarna och skogsbruket ett behov av **tillförlitlig bedömning av riskerna** för att karantänskadegörare kommer in i EU, eftersom alla negativa följder kan påverka inte bara livsmedels- och fodersäkerheten utan även tillgången till livsmedel²⁶.
- **Upprätta bättre kontakter mellan växtskydd och miljöpolitik**. Förutom att skydda jordbruket och trädgårdsnäringen förväntas EU skydda ekosystem, livsmiljöer, skogar och det europeiska landskapet mot främmande skadegörare.
- **Utvärderingen av EU:s befintliga växtskyddslagstiftning** kommer att ta upp frågan om hur bättre beredskap kan uppnås för att hantera nya utmaningar, bl.a. konsekvenserna av klimatförändringar.

Med hjälp av målinriktad gemenskapspolitik samt översyn och vid behov uppdatering av relevant gemenskapslagstiftning kommer hälsosektorn att vara väl rustad för att integreras i den föreslagna europeiska handlingsramen.

²⁶ [ftp://ftp.fao.org/docrep/fao/meeting/013/ai785e.pdf](http://ftp.fao.org/docrep/fao/meeting/013/ai785e.pdf)